

הלכות לולב סימן תרמ"ט

באר הגולה קכ"א

י רמב"ם שם מהא דברי חנניא מטפל בה כ מרוא דריתאי לעיל סעיף ב

כוכבים וכיוצא בהם מפתחי שמשיהם, (י) (ז) [ח] (כז) מתר לטל משם לולב או שאר מינים (כז) *למצוה (ואפלו האילן נטוע לפני עבודת כוכבים, (כח) כל זמן שאין (ח) עוברין האילן) (ובני ירוחם ניח ח"ג): זה (כט) כל אלו שאמרנו (ל) שהם פסולים 'מפני מומין שבארנו או *כמפני גזל וגנבה, ביום טוב הראשון בלבר, אבל בשאר ימים (לא) הכל פשוט: (לב) ויש פוסלין בגזול כל שבועה ימים, והכי נהוג, אבל שאול יוצא בו (טו) והמגיד בשם פוסקים). ומת' (ט) לטל לולב של חבירו בלא דעת

באר היטב

(י) מת' ומפל מקום אם יש אחרים א"פ שאינם יפים בזה יתקו אחרים, ס"ח סימן תלח לענין ערבה, ע"ש. ואתרוג המרקב מלימוני"א ואתרוג, פסול. ויש ג' סימנים: האחד, המרקב חלק ולאחרתו כל יליות קטנות בכל גופה וגבה להם. הב', המרקב העקץ בולט ועקץ האתרוג שולע. הג', הוא, כי תוף המרקב דהינו המזון רחב והמהל שלו רב והקלפת המוכנה קצרה, ובאתרוג הוא להפך, ר"מ"א סימן כהו, ובעלת-שפת קמב עוד סימן, שהאתרוג נרעין זקוף לארך האתרוג ובמרקב הנרעין מושקב לרחב האתרוג, ע"ש. וענין תשובת הב"ח סימן קלה דמספק אם יברך עליו מיום שני ואילן. וענין תשובת שער אפרים ח"א ח: (ד) עובדין. ג"ל דאף אם עוברין לאילן אין פסול אלא באותן פרות שלשנן באותו שנה שעוברין אותן, אבל מה שגדל אח"כ לא נאסר, ט"ז, ע"ש: (ט) לטל. אבל אסור לקח מביתו לבהכ"נ או איפקא, ע"י סימן די סיד, מ"א:

שערי תשובה

ליבש דברי העשראפרים, אמנם עתה זכינו לאור הגנו שו"ת הנשק"א ח"ד ששם קבת ג"כ לחס"כ א' ונתרוך בקראין זו והנרד לטיבאל, ע"ש, וקצת מתשובה התיא העתיק בשער השלחן שיהיה לפניו התשובה הוואת בכתב יד, ע"ש: [ז] מת' עבד"ט. וזין בפמ"א סימן קעג שקמב: כינו דלאחרתו מרקב יש לו טעם וריח באתרוג משש בלי שום שוני, הסומך על ראשונים (שהביא הרמ"א בתשובה סימן קיח שקמב: ולא אוציא לעו על הראשונים שנהגו לברך על אתרוג כזה במקום הרמק) ומכרז עליו יצא כדפיכד, דלא פלבוש שקמב שהם פסולים מאתרוגא. וענין בשרו"ח ביח"ט סימן קלה ובשרו"ח שבו"ח ח"א סימן לו, ובספרי שו"ת בית אפרים סימן נו הארכתי בענין זה והבאתי שם דברי מהר"ם אלשיך בתשובה ושאר פוסקים ותשובות המדברים בענין זה ונשאתי ונתתי בדבריהם בארז וברחב בעוה"ז והצליתי דמותן האתרוגים שמביאים עמה מאי קורפיו והם מהדרים ביותר אין לחש להם מחשש מרקב לפי מה שנהגו לפני שאין האילנות שם מרקבים פשוט, דהינו שהאילן של לימוני"א או מראני"א² ובהו"ו מרקב יתור מאילן אתרוג, רק כל אילן האתרוג אחי הוא, רק החושש הוא שמא גדול האילנות עמה מיזורים שלקחו ממרקבים זה כפיר, ובהו"ו לא שך טעם הלבוש שבגובה בו גנבה לפי הרמיה"י ז"ל ע"י שאר השעמים שיש להתמיר במרקב דלא שכיב ב"ד, וסיומא דסקא הוא שהאתרוגים הבאים במונני מאי קורפיו או מפקום אתר הדרע לנו שהוא מקומות שבגלי גנות ופרדסים מקדלים אתרוגים למכר כו' ומכ"ש באתרוגים שמביאים לבאן שהדבר ידוע שאין בהם הרבית מין פרי אתר עמה רק גוף האילן הוא אילן אתרוג בלי שום גדול פרי אתר. אף ש"ל שאפשר שלקחו החיורים שעשוהו האילנות מהם

באר הלכה

דלענין עצמן נטעוהו, מה שאין פן הטם לא מיירי רק לענין עצם הדין אם הוא בכלל נוי עכ"פ, ונפקא-מנה דאסור לישאל לקצין בעצמו: * למצוה. ענין משנה ברורה מה שקמבנו בשם הספר חסידים דמפל מקום אם יש אחרים יתקו האחרים, ונהה ונפל פרי-מקדים כתב דמפל מקום יש לומר, גנות עוברי צב"ם שבחור מטר לטל אתרוג אף שמתדד להם, ע"י כאן לטונו. דכברו ית"י שזכים רק למרזח הראשון שקמבנו למעלה דהמחבר מיירי אף בעומדין בחצר של העבודה ונה ורק דלא נדבחהו לשם העבודת-גלוהים, ולהו כתב הפרי-מקדים דבהצטרף להו מה שעומדין בחוץ לתצר לא מיירי הספר חסידים, אבל לדעת התמ"א שם מיקרי דינא ארז דין אף היכא ונדבחו הגנה לשם עבודת-גלוהים, ואפלו הכי מתר משום דמיירי דעומדין חוץ לתצר, ואפלו הכי הביא במגן אברהם בשם ספר חסידים דטוב יותר לקח אתרים. היצא דינאי, היכא דלא נדבחו הגנה לשם עבודת-גלוהים וגם עומדין מחוץ לתצר העומים אין להקפיד על זה: * מפני גזל וגנבה וכו'. ענין משנה ברורה מה שפסקתנו: וקשה דבסעיף א קאמר וכו' ותרין המגן אברהם וכו'. ובמשה יהודא כתב: וליתא לעניית דעתי, דהא בסעיף א הזכיר לשון פסול ומשמעות פסול הוא אפלו דיעבד, ויותר צריך לומר דהו"ו דגזל וגנבה באשגרת לשנא נקט הפת"י וכו' נכתב, ותפס לשון הרמב"ם ז"ל בענינו, וקרוי הוא משום החלוק דמחלק בין פסולי המומין ובין פסולי

משנה ברורה

ענין ממשותי העכ"ם: (כו) מתר לטל משם וכו'. הגה לפי המבאר בירדה דעה סימן קמג סעיף ג ובש"ף ונעטרת-נהב שם, אין מתר לטל מהם כי אם כשהוא (כ"א) בחנם (כ"ב) ולא בשכר, אפלו אם המעות נוטלין הפנהים לעצמן ולא לעבודת כוכבים⁴⁸; ואפשר דשם מיירי שמתחלה נדבחו הגנה לשם עבודה ונה והפרות יהיו שזכים למשמשיה, להכי אסור להנות למשמשיה, והכא מיירי שהגנה לא נדבחו מעולם לשם עבודת גלוהים. ולא דעת רמ"א שם בהג"ה, בכל גוני י"ע להקל אם הגנה אינה עומדת בחצר העבודה ונה והמעות מגיע רק להפנהים ולא לצרכי עבודת גלוהים, ענין שם: (כז) למצוה. ומפל מקום אם יש אחרים, אף-ע"פ שאינן יפין כזו יתקו אחרים וס"ח. וענין בבאר הלכה: (כח) כל זמן שאין עוברין האילן. אבל משהתחילו לעברו, אותן הלולבין והפרות (כ"ג) שנמצאו אז על האילן אסורין (כ"ד) לכתחלה לגבוה, דמאי, והגדולין שצאצא אתר-קף אסורין אף להדיוט⁴⁴, כמבאר בירדה דעה סימן קמה סעיף א. (כ"ה) ויש אמרים שאם קצין העכ"ם אתר-קף ונתן לישאל שרי (כו) מטעם בשול, ונאף לגבוה שרי, ולא מקרי מאיס, משום שנשתנה שנוי גדול, דבשעת עבודה לא היה האתרוג ונולבין ונדרו אתר-קף: זה (כ"ט) כל אלו וכו'. ודעת הרמ"א כזה באר לקמה: (ל) שהם פסולים משום מומין וכו'. דע, דיש בהן (כ"ז) שהם פסולים משום שאינו הדר ויש משום שהם בכלל חסר, ודעת הרמב"ם בכלם להכשיר מיום ראשון ואילן⁴⁶, ודעת שארי פוסקים יבאר לקמה. ומה שקמב מפני גזל וגנבה ביום טוב הראשון וכו', טעמו, כינו דיום טוב שני הוא ודבנן, מתר הגזול אף-ע"פ דהוי מצוה הפאה בעבריה. וקשה, דבסעיף א קאמר דלא נפסל גנוב וגזול אלא לגנוב ולגזול עצמו, ומוכח שם דאפלו ביום טוב שני? ותרין המגן אברהם, דהתם רק לענין לכתחלה, והכא מיירי לענין עצם הדין, דבריעבד יוצא ביום טוב שני אף בגזול, אבל יום טוב ראשון לכלי עלמא לא, דבעינן לקמ'. וענין בבאר הלכה: (לא) הכל פשוט⁴⁷. ומפל מקום לענין ברכה בגנוב וגזול, (כ"ח) גם לדעת הרמב"ם אין לברך⁴⁸, ד"בצ"ע ברך נאז ד"': (לב) ויש פוסלין וכו'.

שער הציור

(כ"א) ולדעת הש"י שם אפלו בהתקנת טובה בעלמא אסור, ענין שם: (כ"ב) ואין קשיתי על דעת הארחות-תיים שממנו מקור הדין הזה, שאפשר שהוא סבר כרבנו תם המביא שם בהג"ה, והכא מיירי שאין הגנה בחצר העבודה ונה, אכן קשיתי הוא רק להמחבר דסתם שם להחמיר שלא כרבנו תם (וכא) סתם להקל. ואין למרזח דהכא מיירי שאם לא יקנה הישראל יקנה אחרים ונמצא שאין ממנה להם כלל, זה היה ששך רק באתרוגים והודעים להם בלולבין: (כ"ג) ט"ז ולבשר-שרד וש"א: (כ"ד) שם: (כ"ה) פרי-מקדים בבאר דברי הש"י: (כ"ו) וזה מבאר בדברי רבנו יצחק המוכבא בדרכי-משה, ענין שם. אכן מה שחזש הש"י (כ"ז) דהו"ו מקרי שני הוא דבר תנש שאין מוכבא בפוסקים אחרים⁴⁵: (כ"ח) הגר"א. (כ"ט) נהר"שלוס ופרי-מקדים, ולפי זה לדעת היש-אומרים מוכבא בהג"ה אינו יוצא בו מצדדים הדין משום דהו"ו לה מצוה הפאה בעבריה, דסביכיא להו כפ"י יותנן [וכן מוכבא בדרכי-משה האר"י ובבאר הגר"א], ועל-כן אפלו בריעבד אם נטל לולב הגזול מחב"ב לטל אתר שאינו גזול וגם לברך עליו: אבל לדעה הראשונה, כשנשטל אתר אסור לו לברך דכבר יצא מדינא בפעם הראשון. ולדינא צריך עיון, וספק ברכות להקל נפמ"ג:

הלכות לולב סימן תרמט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כו]

אָפּלוּ אַם הַמַּעוֹת נוֹטְלִין הַכֹּהֲנִים לְעֶצְמָן וְלֹא לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים⁴³.

ארבעה מינין שבלולב, וכן כתב בהמשך דבריו (ד"ה ובכאן) מפני שלא רצו להחמיר בנוייהן שאינם מצוים בכל מקום, ואין מטריחין על הציבור יותר מדאי. אבל דעת הראב"ד (הלכות לולב להראב"ד ד"ה עבות) שהוא מגזירת הכתוב, שרק ביום הראשון הקפידה התורה שיהיה 'הדר'.

43 אבל אם אינו ניתן לכהנים, אף שהנכרים הבאים לעבוד את העבודה זרה נוטלים את המעות, פסק השו"ע (יו"ד סי' קמג ס"ג) שמותר ליטול אפילו בשכר.

[משנ"ב ס"ק כח]

וְהַגְדוּלִין שֶׁצָּאוּ אַחֲרֵיהֶן אֶסְרִין אֶף לְהִדְיוּט⁴⁴.

[משנ"ב ס"ק לא]
הַכֹּל פְּשׁוּר⁴⁷. וּמְכַל מְקוּם לְעִנְן בְּרָכָה בְּגוּב וְגוּל, גַּם לְדַעַת הַרְמַב"ם אֵין לְבָרְךָ⁴⁸.

44 וכמו שהתבאר לעיל (ס"ק יט), וראה במה שכתבנו שם.

[שעה"צ ס"ק סו]

אֲכַן מֵה שֶׁחֲדַשׁ הַט"ז דָּוָה מְקַרֵי שְׁנַי הוּא דָּכַר חֲדָשׁ שְׁאִין מוּבָא בְּפוֹסְקִים אַחֲרֵיהֶם⁴⁵.

47 ולענין נטילה בבית המקדש, שעליה נאמר בתורה 'ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים', משמע בתוס' (סוכה כט, ב ד"ה בעינן) ברא"ש (שם פ"ג סי' ג) וברמב"ן (שם מלחמות טו, א בדפי הרי"ף) שאין חילוק בין היום הראשון לשבעת הימים [חוץ מדין 'לכם' שנאמר רק על היום הראשון]. מאידך, דעת הראב"ד (הלכות לולב ד"ה אבל לענין אתרוג) שגם במקדש הפסולים משום 'הדר' כשרים בשאר ימים. ולענין ירושלים עיה"ק בזמן הזה, ראה מה שיתבאר לקמן (סי' תרנח ס"ק א).

45 ובמשנ"ב לעיל (סי' יא ס"ק לו) כשהביא את דברי הט"ז, כתב שדינו שנוי במחלוקת האחרונים.

[משנ"ב ס"ק לו]

וְדַעַת הַרְמַב"ם בְּכָלֶם לְהַקְשִׁיר מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְאֵילָף⁴⁶.

48 אכן אם היה יאוש עם שינוי מעשה או עם שינוי רשות, הביא לעיל (ס"ק ו) מחלוקת הפוסקים האם מברך, וראה מה שכתבנו שם בזה.

46 ובטעם הדבר שהכשירו פסולי 'הדר' בשאר ימים, כתב הרמב"ן (הלכות לולב ד"ה זהו דין) שלא החמירו בשל דבריהם בנויין של

הִלְכוֹת לִוְלָב סִימָן תְּרַמֵּט

חֲבָרו (לג) בַּשָּׁעַר יָמִים, (לד) דְּיָחֵק לָהּ לְאַנֶּשׁ לְמַעַבְד מְצֻנָה בְּמֻזֶּנֶה וְהָיוּ כִּשְׂאוּל (תה"ד סימן ק ופסקיו סימן קנט). (לה) וְחִסְר, כֶּשֶׁר בַּשָּׁעַר יָמִים (טו). (לו) וְנִשַׁל (י) פִּטְמָתוֹ אוֹ עֲקֻצּוֹ דִּינֹו כִּסְתֵר, וְכֶשֶׁר מִיּוֹם רֵאשׁוֹן וְאַיְלֶךָ (ר"ג נ"ח ח"ג). מִיָּהוּ, אִם נִקְבְּרָהוּ עֵבֶרִים לֹא יִשְׁלָנוּ אָף שָׁעַר הַיָּמִים מִשׁוּם מָאוֹס (כּוּ, לוֹ) עַד (יח) [יח] שְׁנֵי־יָסִיר נִקְרוּ הַעֲבָרִים. * אָבָל אִם הִזָּה יִבֶּשׂ אוֹ מִנְמַר שֶׁפְּסוּל כֹּל שִׁבְעָה יָמִים, אָף אִם חִתָּף הִתְבַּשְׂתָּ אוֹ הַנְּמוּר פְּסוּל כֹּל שִׁבְעָה (לח) הוֹאִיל וְכֹא מִכָּח פְּסוּל (הי"א פ' לולב הגולל). וְתַמְרָ לְכַתְּחִלָּה (לט) הֶתַּנְתּוּ עַל אֲתֵרוֹג (מ) שִׁיְהִיָּה כְּלוֹ לַיּוֹם רֵאשׁוֹן וְשֵׁאִינִי בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ כֹּל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁל לֵיל שְׁנֵי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

מֵאִילָנוֹת הַתְּרַבִּיּוֹת שֶׁלֹּאנֹו מִקֹּם חֶשֶׁשׁ מַרְכֵּב לְגַמְרֵי וּמִכְרִים עֲלֵיהֶם בִּי דְהוֹסִיף הַרְמָ"א יָגִישׁ פּוֹטְלִין בְּגוּזוֹל וְכִי הוּא נִק אֲדַעַת הַרְמָב"ם וְלֹא עַל בֵּית־יוֹסֵף, דְּהוּא סוֹבֵר גִּסְרָן כִּי לְדִינָא וְכִמּוֹ שֶׁפָּסֵט בְּסַעֲרֵי א, וְכַן מִשְׁמַע מִהַגְרָ"א דְּהַמְחַבֵּר הַעֲתִיק רַק לִשְׁוֹן הַרְמָב"ם לְהוֹרוֹת לְעִנְיָן כֹּל הַפְּסוּלִין, בֵּין אֵלוֹ שְׁהוּא מִשׁוּם הֶדֶר אוֹ מִשׁוּם חֶסֶד דְּאֵינִי נֹוהֵג אֶלֶּא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, אָבָל לְעִנְיָן גּוֹל סַחַם בְּרִישׁ הַסִּימָן לְחַמִּיר, דְּכֵן כֹּתֵב הַגְרָ"א בְּסוּף דְּפִירוֹ הַמְחַתֵּל וְחֻזוּתִי, עֵינֵי שֵׁם: * אָבָל אִם הִזָּה יִבֶּשׂ אוֹ מִנְמַר וְכו', אָף אִם חִתָּף וְכו'. לְפִי מַה שֶׁמְבָאָר לְעִיל בְּסִימָן תְּרַמֵּט סַעֲרֵי יב, בְּמִשְׁנֵה בְּרִירָה שֶׁם דְּלְכָלִי עֲלָמָא יִבֶּשׂ בְּמִקּוֹם אֶחָד אֵינֹו פּוֹטֵל שְׂלֵא בְּרַבּוֹ, עַל־כִּרְחֻק דְּהָבָא מְרִיב שְׁהִנֵּה יִבֶּשׂ כְּבֹדוֹ אוֹ שְׁהִנֵּה בִּשְׂנַיִם וְשִׁלְשָׁה מִקְּמֹוֹתֵי־אוֹ אוֹ בְּחֻטְמוֹ, וְסוֹבֵר בְּהַשְׂאֵמוּרִים שֵׁם, דְּאֵי לֹא הִי כֶּשֶׁר אָף

בִּאּוּר הִלְכָּה

כְּשֶׁבְעֵלְיוֹ עֵמוֹ שֵׁשְׁאַשְׁלָנוּ, שְׂאִין סוֹמְכִין עַל הַתְּזוּקָה בְּמִקּוֹם שִׂיכּוּלֵיךָ לְכָרוֹ בְּקַל, וְכִלְשָׁנוֹן אִם יוֹדַע בּוֹ שְׁהוּא מִקְפִּיד, דְּאִסּוּר מִדִּינָא לְשַׁל שְׂלֵא מִדְּעֻתָּהּ. וְאֶפְלוֹ אִין בְּעֵלְיוֹ עֵמוֹ, דְּוָקָא לְטַל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אָבָל לְהוֹצִיאֹו מִבֵּיתוֹ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת אוֹ אִיפְכָא אֶסּוּרוֹ (אחורונים): (לה) וְחִסְר כֶּשֶׁר בַּשָּׁעַר הַיָּמִים. לְכָלִי עֲלָמָא, דְּיוֹם רֵאשׁוֹן דְּאוֹרְיָתָא בְּגִבּוּרֵין, וְשָׁעַר הַיָּמִים דְּרַבְּנָן וְכֵן לְמַקְדֵּשׁ, (ל) הִלְכָּה עַקְר הַלְקִיחָה, כְּגוֹן אֲרַבְעָה מִיָּנִים שְׂבִילוּב וְלִקְיָחָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ (וְלֹא שִׁיטַל אֶחָד בְּשִׂבְלֵי פְלִטָּה), תִּקּוֹן גַּם בַּשָּׁעַר יוֹמֵי עֵצִין דְּאוֹרְיָתָא, אָבָל בְּחִסְר לֹא תִקּוּן (ס) וְכֵן בַּשָּׂאוּל. וְדָכְרִים שֶׁשְּׁעָמָם מִשׁוּם שְׂאִינִי הֶדֶר, יֵשׁ דְּעוֹת בְּפוֹסְקִים: דְּעַת הַרְמָב"ם וְסִיעֵתוֹ לְהַכְשִׁיר כְּמוֹ בְּחִסְר, וְדַעַת הַרְמָ"שׁ וְסִיעֵתוֹ לְחַמִּיר כְּהוֹ דְּבַעֲרֵין הֶדֶר בְּכֹל שִׁבְעָה יָמִים מִשׁוּם הַדִּירוֹ מְצֻנָה, וְסַחַם הַרְמָ"א לְקַמְּה כְּהוֹ בְּנִתְהוּהוֹ (סו): (לו) וְנִשַׁל פִּטְמָתוֹ. עֵינֵי לְעִיל סִימָן תְּרַמֵּט סַעֲרֵי ז. וְעֵינֵי בְּמַגְן־אֲבָרְהָה שֶׁהִבֵּיא דְּיֵשׁ פּוֹסְקִים שֶׁסּוֹכְרִין דְּנִשַׁל הַפִּטְמָא הוּא מִשׁוּם הֶדֶר, וְהוּא מְצַדֵּד גַּם־כֵּן בְּנִתְהוּהוֹ, וְעַל־כֵּן אִין לְהִקְלֵל בְּנִשַׁל הַפִּטְמָא כֹּל שִׁבְעָה. וּמִפְּלֵ מְקוֹם אִם אֵי אֶפְשָׁר לְמַצֵּא אֹחַר יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל הַמְּקַלְיָן, דְּכִלְאֹ הִי רַב הַפּוֹסְקִים סוֹכְרִין בְּהַרְמָב"ם, דְּאָף אוֹתָן שֶׁפְּסוּלֵן מִשׁוּם הֶדֶר כֶּשֶׁר בַּשָּׁעַר יוֹמֵי [אליהו רבה]; וּמִשְׁמַע מְדוּכָרֵי דְּיִיכֵל לְכַרְף גַּם־כֵּן, (לז) וְיֵשׁ שְׂמִיכָתָא לְעִנְיָן בְּרַבְּהָ, אִם אֵין יָצָרָךְ עוֹד סַפֵּק כְּהוֹ אִם נִשְׁלֵחַ פִּטְמָתוֹ (עֵינֵי לְעִיל בְּסִימָן תְּרַמֵּט סַעֲרֵי ז בְּמִשְׁנֵה בְּרִירָה), בְּנוֹדָא (לח) יִיכַל לְכַרְף בַּשָּׁעַר יוֹמֵי: (לו) עַד שִׁיטְסִיר (כו). וְלִקְיָחָה מְקַלְיָן כְּפָן, דְּמִדִּינָא הוּא בְּכָלֵל חֶסֶד וְחִסְר כֶּשֶׁר בַּשָּׁעַר יוֹמֵי, וְכֵן (ל) לְכַתְּחִלָּה מִחֻמְרֵין אִין מִשׁוּם דְּמֵאִס, וְעַל־כֵּן (לה) כֶּשֶׁהִסִּיר מְקוֹם הַמָּאוֹס כֶּשֶׁר. אָבָל בְּמַגְנָה אוֹ יִבֶּשׂ דְּמִדִּינָא פְּסוּל מִשׁוּם הֶדֶר, לְהִי אִין מוֹעִיל תִּקּוֹן, מִשׁוּם דְּכָא מִכָּח פְּסוּל: (לח) הוֹאִיל וְכֹא מִכָּח פְּסוּל. עֵינֵי בְּבִאוּר הַגְרָ"א שֶׁמְצַדֵּד לומר, דְּלְפִי מַה שֶׁפָּסֵט הַמְחַבֵּר לְעִילֵי־סִימָן תְּרַמֵּט סַעֲרֵי יד דְּאִם עֲלָתָה בּוֹ חֻזוּתִית אוֹ שְׁהוּא מִנְמַר וְקָלְפוֹ, אִם חֻזְרוֹ לְמַרְאֵה הַתְּזוּקָה כֶּשֶׁר, מוֹכַח דְּפִלְגֵי עַל זֶה, וְכֵן מְצַדֵּד הַמְּאָמְרֵי־מִרְדְּכִי בְּמִסְתַּנְתּוֹ, עֵינֵי שֵׁם, וְעַל־כֵּן מְצַדֵּד הַמְּאָמְרֵי־מִרְדְּכִי דְּיֵשׁ לְדוֹן לְהִקְלֵל בְּחִתָּף הַתְּבַשְׂתָּ אוֹ הַנְּמוּר בַּשָּׁעַר יוֹמֵי, מֵאִחַר דְּסַחַם הַמְחַבֵּר כְּדַעַת הַרְמָב"ם וְסִיעֵתוֹ דְּכֹל הַפְּסוּלִין מִשׁוּם מוֹמִין, דְּכּוֹלֵל כְּהוֹ בֵּין שֶׁהַפְּסוּל מִשׁוּם חֶסֶד אוֹ מִשׁוּם הֶדֶר, כֶּשֶׁר בְּיוֹם־טוֹב שְׁנֵי [וכולל כְּהוֹ אִף יִבֶּשׂ אוֹ מִנְמַר דְּטַעֲמָם מִשׁוּם הֶדֶר] אִף בְּלֹא חִתָּף, עַל־כִּלְפָּיִם אִין לְנוֹ לְחַמִּיר בְּחִתָּף. וּבְמִקּוֹם הַדִּקּוּק בְּנוֹדָא יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל זֶה. וְעֵינֵי מַה שֶׁכֹּתְבֵנוּ לְקַמְּה לְעִנְיָן חֻזוּתִית: (לט) הֶתַּנְתּוּ עַל אֲתֵרוֹג. הִינּוּ בַּעֲבָר יוֹם־טוֹב (ל) קְדָם בֵּין־הַשְּׂמֻשׁוֹת: (מ) שִׁיְהִיָּה כְּלוֹ לַיּוֹם רֵאשׁוֹן. דְּאֵינֹו (ב) יְכוֹל לְהֶתַּנּוֹת שְׂאִינִי בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ וְיִיכַל לְהַנּוֹת, דְּהָא יוֹם רֵאשׁוֹן אֶתְקַצְּאֵי בְּלוֹ, דְּחִסְר פְּסוּל בּוֹ, וְלָכֵן צָרִיף לְהֶתַּנּוֹת

שַׁעֲרֵי הַצִּיּוֹן

(כט) וְלֹא אִמְרִין דְּיָחֵק לָהּ שִׁיטַל חֲבָרוּ כְּמַתְנֵה עַל־מַתְנֵי הַתְּזוּרָה [פמ"ג]: (ל) וְלֹא דְמִי לְמַה דְּמַבְאֵר בְּסִימָן תְּרַמֵּט סַעֲרֵי ה, וְשֵׁם אֶפְלוֹ לְכַתְּחִלָּה מִתַּר לַתֵּן לְחַבְרוּ וְחַבְרוּ לְחַבְרוּ כְּדֵאִיתָא בְּמַגְרָא, שֵׁם שְׂאֵי דְהַנְגּוֹ לוֹ כְּמַתְנֵה וּבְרִשְׁתָּהּ הוּא לְכָל דְּכַר רַק שֶׁקָּיָם הַתְּנָאי לְחַמִּיר, מַה שְׂאִין כֵּן הֵבֵא דְחַלְטִין רַק מִשׁוּם דְּיָחֵק לָהּ, וְכַאֲפֵן זֶה שֶׁלָּךְ מִחְבְרוֹ לְחַבְרוֹ וְחַבְרוֹ לְחַבְרוֹ אִין גְּבוּל לְדָכֵר וְכְּבִדְאֵי מְצוֹי שִׁיְתַקְלַל עַל־יְדֵי־זֶה הַלּוֹבֵב וְהַתְּזוּרָה, וְהוּא דוֹמֵה לְלוּמֵר בְּסַפֵּר אֶפְלוֹ מַעַט דְּאִסּוּר מִשְׁמַע דְּאִין גְּבוּל לְדָכֵר, כְּמוֹ שֶׁכֹּתֵב בְּתוֹרַת־הַדֶּשֶׁת, עֵינֵי שֵׁם בְּסִימָן ק, כֵּן נִרְאֵה לְעִינֵינוּ דַּעֲתִי: (ל) ר"ש: (לז) עֵינֵי פִרְיֵי־מַגְדִּים וּבְכוּרֵי־עַיְבֹק: (לח) בְּכַתְּרֵי־עַיְבֹק: (לח) מִגְן־אֲבָרְהָם וּמִמְּטֵר־מְרִדְכִי. וּמִשְׁמַע מִלְשׁוֹן זֶה דְּבִדְבִיעַבְדֵּר אִם נִשַׁל בְּלֹא חֶסֶד נִקְרוּ הַעֲבָרִים יָצָא, דְּדַעַת רַמ"א גַּם־כֵּן כִּלְשָׁנָא בְּתָרָא. וּמִהַגְרָ"א וְאֵלֶּיהָ רַבָּה מִשְׁמַע דְּעַת רַמ"א הוּא לְדַעַת בְּה"ג דְּסִבְרָא לָהּ כִּלְשָׁנָא קַמְּא, וְאָף לְדִידֵה מִהֵי הַסֶּדֶר [וְכַתֵּב הַאֲלִיָּה רַבָּה דְּכֵן אִיתָא בְּכִלְשׁוֹ בְּהִדְרָא], אָבָל בְּלֹא הַסֶּדֶר פְּסוּל אָף דְּיַעֲבָד, וְלְדִינָא, אֵין בְּנוֹדָא צָרִיף לְגַמְרֵי וְלִמְלֵט מִשׁוּם זֶה, עַל־כִּלְפָּיִם לֹא, בְּכַרְף, דְּמִשְׁמַע מִדַּעַת הַגְרָ"א דְּמְסַכִּים לְלִשְׁנָא בְּתוֹרָא דְּכֵן פִּסְקוֹ רַב הַפּוֹסְקִים: (ל) וְלֹא וְעָתְמָתִי דַּעַת הַשִּׁי"ז דְּחוּלָק עַל רַמ"א וּמְחִמִּיר אָף בְּחִסְרָה, מִשׁוּם דְּמַגְן־אֲבָרְהָם וּמִמְּטֵר־מְרִדְכִי וְאֵלֶּיהָ רַבָּה וְתַנְגְרָ"א פְּלִיגִי עַלִּי: (ל) דְּלֵאמַר בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שׁוּב אֵינִי יְכוֹל לְהֶתַּנּוֹת, דְּכֵינֵן דְּאֶתְקַצְּאֵי לְבִין־הַשְּׂמֻשׁוֹת רֵאשׁוֹן, וְכֹלָא שׁוּם תְּנָאי, שׁוּב אֶתְקַצְּאֵי לְכָל יְמֵי הַחַג, וְכַנְיֵל בְּסִימָן תְּרַמֵּט סַעֲרֵי בְּהַגְרָ"ה, אָבָל כִּשְׂתַּתְנֵה בְּפִרְוֶשׁ, שׁוּב אֵינִי נִמְשֵׁךְ שְׂאֵרֵי יָמִים לִיּוֹם רֵאשׁוֹן: (ל) מִגְן־אֲבָרְהָם, וְרוֹצֵה לומר דְּאִין בְּנִתְהוּתֵי־עֵרׂוּף שִׁיאמַר אִני מַתְנֵה שִׁיְהִיָּה כְּלוֹ לַיּוֹם רֵאשׁוֹן, דְּאִין צָרִיף לְזֶה, דְּדִי שִׁיאמַר אִני בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ מִבְּיַן־הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁל לֵיל שְׁנֵי וְאַלְפָּה, אֶלֶּא בְּנִתְהוּתֵי־עֵרׂוּף לְהַזְהִיר שְׂלֵא יִטְעֵה לומר שְׂאִינִי בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ כֹּל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, כְּמוֹ בְּסִימָן תְּרַמֵּט לְעִנְיָן נו"י סֵפֶד, דְּהָא עַל־כִּרְחֻק צָרִיף לְכַרְף מִמֶּנּוּ וְלֹא לְחִסְר מִמֶּנּוּ אֶפְלוֹ מְשֻׁהוֹ, דְּחִסְר פְּסוּל בּוֹ, וְכֵן מִשְׁמַע מִהַגְרָ"א:

הלכות לולב סימן תרמ"א

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לג]

דביום הראשון לא מקניי מה דניחא לה⁴⁹ וכו', א"ף להתנהג ביום ראשון⁵⁰.

49) וביום טוב שני, כתב להלן (ס"ק נא) שלא יטלנו אלא מדרתו, משום שביום טוב שני הוא ספק אם פסול מצד שאול, וביה"ל (ד"ה פסולי) הביא מהבכורי יעקב (ס"ק לג) שיש להזהר שלא לברך על לולב שאלו ביום טוב שני, והעולם אין נוהרים בו, וראה לקמן (סי' תרנ"ב ס"ק בג).

50) ושם יתבאר שיתן לחבירו במתנה גמורה או אפילו במתנה על מנת להחזיר, וכל פרטי הימים בזה התבארו שם.

[משנ"ב ס"ק לז]

דניחא לה⁵¹ וכו', דאסור מפני שחושש בו שלא יקלקל⁵² וכו', אכל ללולב שבועה ימים אפשיך דמקפיד דאסור⁵³, דאסור מדינא לטל שלא מדעת⁵⁴ וכו', אכל להוציא מבייתו לבית-ההקנס או איכא אסור⁵⁵.

51) ואף אשה שפטורה ממצות לולב ורוצה לקיים את המצוה, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' קו), שיכולה ליטול לולב של אחר שלא מדעתו בשאר הימים, כיון שעל כל פנים יש לה קיום מצוה ויש לה שכל על זה, ואף על כך נאמרה החוקה שינוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו. וביאר על פי זה את דברי המשנ"ב לעיל (סי' תקפו ס"ק ט) שהביא את דברי האחרונים שיותר ליטול שופר של חבירו בלא ידיעתו ולתקוע בו את כל המאה קולות, משום שנוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו, שכיון שגם תקיעת שאר הקולות היא חלק מהמצוה ויש שכל על זה, הרי זה בכלל החוקה שינוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו. [ולפי זה הוא הדין שיותר לנענע בלולב את כל הניענעים, ולא רק את מה שהוא חובה מדינא (הגרי"י נויבירט)].

וליטול לולב של קטן שלא מדעתו או אפילו מדעתו [שהרי אינו יכול להקנות אפילו בקנין שאלה], דעת החו"א (נשים סי' ע"ד ס"ק יח ד"ה בקצוה"ח) שגם בשאר ימים אינו יוצא ידי חובה באתרוג שהקנהו לקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, כיון שאם יקח ממנו אחר כך הרי הוא שלא מדעת ואף אם יתן לו רשות מפורשת לא יצא, כיון שלקטן אין דעת. מאידך, בשו"ת אגרות משה (שם סי' קז) כתב שלענין ליטול בידיעתו של הקטן מוכח מדברי השו"ע שיוצאים ידי חובה, שהרי פסק השו"ע לקמן (סי' תרנ"ב ס"ו) שלא יתנו ביום הראשון לקטן קודם שיצא בו, כיון שהקטן קונה ואינו יכול אחר כך להקנות בחזרה, מבוואר שלאחר שיצא בו ביום הראשון יכול ליתנו לקטן, אף שלא יוכל להקנות בחזרה לגדול, ואם כן איך יצא ידי חובה בשאר ימים, ומוכח שאף שהקטן אינו מקנה מ"מ יוצאים ידי חובה בלולב כשנותן רשות. והטעם נראה, משום שהפסול ביום טוב שני הוא רק בגזול, וכשנתן לו הקטן רשות אף שאין לו קנין לשאלה מימנו אינו גזול. וכיון שבושר מדעתו, יכול גם לקחת את הלולב בלא רשותו, שחזקה זו שנוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו קיימת גם לגבי קטן.

52) ובטעם הדבר ציין השו"ע (ס"ק ל) לדברי התרומת הדרשן (סי' ק), שכתב שכיון שאין שיעור קצוב ללימוד התורה לכן אין ללמוד כלל, מה שאין כן נטילת לולב ונטיפת טלית שהם רק לזמן מועט, ניחא ליה לאיניש דליעבר מצוה בממוניה. אכן, דעת הגרי"א (ח"ו"מ סי' קס"ג ס"ק קה) שבבית הכנסת מותר להשתמש בספרי חבירו שלא מדעתו, משום שדעת דעת כל הביאים לשם. וראה לעיל (סי' יד ס"ק יג) מה שכתב שם לענין שימוש בטלית חבירו שלא מדעתו, וראה מה שכתבנו שם לענין תפילין ועוד פרטים בזה.

53) וכן אסור לכל הקהל להשתמש באתרוג שלא מדעת הבעלים,

ובטעם הדבר כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ז) שהרי הוא נפסד במשמוש הידיים, והוסיף שגם בלולב יש לאסור באופן זה.

54) וליטול בחג אתרוג ממוכר אתרוגים בלי רשותו, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' קז ד"ה ובמוכר) שאם יש למוכר עוד אתרוגים למוכר [שדעתו למוכר גם בימי חול המועד], ודאי יש לתלות שלא נוח לו שיקחנו, שהרי רוצה שיקנו ממנו, אבל אם אין לו כבר אתרוגים למוכר ולא נשאר לו אלא אתרוג שהניח לעצמו, ואמרים בו שנוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו.

55) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' יד ס"ק יג) לגבי ציצית, שיתכן שמקפיד עליו והרי זה גזל. [והרמ"א (ח"ו"מ סי' קס"ג ס"ו) כתב, שאין להוציא מבית הכנסת טלית או ספר בלא רשות בעליהם, שכן נמצא בתקנות קדומות שלא לעשות כן].

[משנ"ב ס"ק לה]

תקטר כשר בקשר הימים⁵⁶ וכו', וישאר הימים דרבנן זכר למקדש⁵⁷ וכו', אכל בקטר לא תקדש⁵⁸ וכן בקשואל⁵⁹ וכו', וסתם הרמ"א לקמה קנה כותיה⁶⁰.

56) ופסול 'חסר' בחוטמו של אתרוג או אם נחסר בשתיים ושלוש מקומות, כתב החו"א (א"ח סי' קמ"ו ס"ק ה ד"ה בשאר) שיש להקל בשאר הימים, משום ספק ספיקא - שמא ההלכה כדעת הרמב"ם שכל הפסולים כשרים ביום שני, ושמא חסר בחוטמו אינו פסול משום 'הדר' אלא משום 'חסר'.

57) כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרנ"ב ס"א), שמן התורה אין מצות לולב חוץ למקדש אלא ביום הראשון, וחכמים תיקנו שיהא ניטל בכל מקום כל שבעה. וראה מה שכתבנו שם.

58) אבל אם מוצא אתרוג שאין בו חסרון, כתב הראב"ד (תמים דעים סי' רלג) שמצוה ליטלו גם בשאר הימים משום זה א-לי ואגודו. וכן כתב הבכורי יעקב (ס"ק לט) שיש הידור מצוה בשלם יותר מבחסר [וראה שם מה שיישב משמעות הגמרא (סוכה לו, ב) שרב חנינא נגס באתרוג לכתחילה]. וכן כתב הכף החיים (ס"ק ע"ג) שיתכן שעל פי הסוד צריך שיהיה שלם כל שבעה. וכן הורה החו"א (ארבעת הימים השלם עמי שבב אות ד) למי שנפל לו העוקץ מהאתרוג [שפסולו מדין 'חסר'] בשאר ימי החג, שיקח אתרוג אחר.

59) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ב), שכיון שאין פסולו בגופו שהרי הוא מין כשר אלא שאינו שלו, לכן בשאר ימים שלא תיקנו אלא זכר למקדש, לא החמירו לפסול.

60) שכתב 'אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל שבעה ימים', ופסולם משום 'הדר', וכן מבוואר בדבריו בהמשך, שכתב לגבי חזוית שפוסלת כל שבעה ימים. ואת דעת הב"י בשם ארחות חיים שהובאה בשו"ע לעיל (סי' תרנ"ו ס"ב) שהדס שענביו מרובים מעליו כשר בשאר הימים אף שפסול משום 'הדר', ביאר במשנ"ב שם (ס"ק ט) שאכן הלכה שאנו פוסלים 'הדר' כל שבעה, גם בזה פסולו כל שבעה.

[משנ"ב ס"ק לו]

זעיל-כן אין להקל בנטל הפטמא כל שבועה⁶¹ וכו', צ"ל לעיל בסימן תרמ"א סעיף ז במשנה ברו"ה⁶².

61) ואם רוצה לחבר את הפטים על ידי דבק, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרמ"א ס"ק כט).

62) והיינו, כגון באופן שניטל הדר אבל לא נעשה מקומו גומא, שהביא במשנ"ב שם (ס"ק ל) מחלוקת הפוסקים האם זה בכלל

מילואים הלכות לולב סימן תרמט

המשך מעמוד קכ

אסור, משום שחוששים שהאריס לא יתן לבעל הבית כנגד מה שנטל, אכן, דעת הש"ך שם (ס"ק א) שאם דאי הבעל הבית יתרצה, מותר לקנות גם מאריס שאין לו חלק בפירות.

[ביה"ד ד"ה בין]

הקטבל יש מְחַלְקָת בְּפוֹסְקִים אִם יוֹצֵא ב'31).

31) ובעיקר נדון זה האם יש דין טבל באתרוג העומד למצוה, ראה מה שכתבנו במשנ"ב להלן (ס"ק מה). וכן לגבי אופן הפרשת תרומות ומעשרות באתרוגים, ראה מה שיכתבאר שם.

[משנ"ב ס"ק טו]

כְּן שְׂאוּל³².

32) וכן אם משכיר לו את לולבו, כתב הכף החיים (ס"ק לב) שאין זה נחשב ל'כס'; ואינו יוצא בו ביום טוב ראשון, אבל בשאר הימים שיצאים בשאלו, הוא הדין שיצאים בלולב שכור. וכן לגבי אם נותן לו את לולבו כמשכון, כתב שם שמשכון לא נחשב ל'כס'.

לנכרי שדות ויערות מדין המלכות, גם כן מותר לישראל לקצוץ בשנותן לו רשות.

[ביה"ד ד"ה אלא]

אותם הלוקחים מן האריס שלא בדיעבד בעל הגז²⁹, יש לומר דין דין ומחיל [לית בהו משום גז³⁰].

29) וכן הדין במקום שעובדים גננים בגינות של נכרים, כתב הערוך השלחן (ס"ב) שאם בעל השדה או אשתו נותנים לו רשות לקצוץ, יכול לקצוץ בעצמו, אבל אם אחד מבני ביתו או הגנן נותן רשות, לא יקצוץ הישראל בעצמו, שמה הוא שלא ברשות בעל הבית וזה גזל, אלא יקצצו הם ויתנו לו.

30) אמנם באריס שיש לו חלק בפירות, כתב השו"ע (ח"מ סי' שנח ט"ד) שמותר ליקח ממנו, שהרי יש לו חלק בפירות ובעצים. והרמ"א שם הביא דעת יש אומרים שדוקא לאחר שחלקו מותר לקנות מהאריס, משום שמסתבר שהאריס מוכר מחלקו, אבל קודם חלוקה

הלכות לולב סימן תרמט

המשך מעמוד 242

65) וראה בספר הערות (סוכה לג, ב ד"ה אילימא) מה שכתב לדייק מדברי הרמ"א לעיל (סי' תרמח ט"ד).

[משנ"ב ס"ק לו]

לְהַתְּנוֹת עַל אֶתְרוֹג⁶⁶.

66) ומסקנת הרמ"א שאין אנו בקיאים בתנאים. אכן, במשנ"ב לעיל (סי' תרלח ט"ק כג) הביא שיש מאחרונים שמפקפקים בזה, שהרי לשון התנאי מפורש בגמרא (ביצה ל, ב) ואין שייך בזה בקיאות.

[ביה"ד ד"ה אבל]

או שְׁהִיָּה בְּשָׁנִים וְשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת⁶⁷.

67) כתב כן בשם הפמ"ג (שם ס"ק מח), אמנם, בביה"ל לעיל (סי' תרמח ט"ב ד"ה בכל שהוא) כתב שאין ברור הדין הזה של שנים ושלשה מקומות, שהרי פסול חזוית מבואר בגמרא שהוא משום מנומר, וכשנתייבש בכמה מקומות אין ברור האם נחשב נימור על ידי זה, אם לא שאנו רואים שנשתנה מראה האתרוג על ידי היובש, ושאר בצ"ע.

ניטל דוד, עיין שם. וכמו כן באתרוג שחסר מקצת מהעץ שכתב במשנ"ב שם שיש מחמירים גם בה.

[משנ"ב ס"ק לז]

עַד שְׁסִיר⁶⁸ וכו', וְעַל-כֵּן כְּשֶׁהִסִיר מְקוֹם הַמָּאוֹס כְּשֶׁר⁶⁴.

63) ואם ניקבוהו תולעים, כתב הכף החיים (ס"ק ע) שהוא כשר לנטילה בשאר ימים, וצידד שיתכן שאין צריך להסיר את מקום הניקור, משום שאין זה מאוס כניקור עכברים, וכתב שמי"מ נכון להסיר את מקום הניקור.

64) והדס וערבה שניקבוהו עכברים, כתב השפת אמת (סוכה לו, ב) שיתכן שלא שייך בהם מיאוס של עכברים מפני שדוקא דבר הראוי לאכילה שהוא מאוס לאדם לאוכלו, הריהו מאוס גם כן למצוה, מה שאין כן בהדס וערבה שאינם עומדים לאכילה. וכן כתב בשו"ת בית דוד (שאלוניקין) או"ח סי' תמז) שניקור של עכברים אינו פוסל בלולב, עיין שם.

[משנ"ב ס"ק לח]

דְּלָפִי מַה שֶׁפָּסַק הַמְחַבֵּר לְעֵיל⁶⁵.

הלכות לולב סימן תרמט

המשך מעמוד קכב

לשאלו שאינו 'לכס' רק מצד הבעלות [שהרי אינו ראוי לאכילה חסר ב'לכס' אף לבעליו, מה שאין כן בשאלו שלבעליו על כל פנים כשר], ולכן פסלוהו חכמים כל שבעה.

וראה להלן בענין אתרוג של ערלה ותרומה טמאה שהבאנו טעמים נוספים לפסול אתרוג שאינו ראוי לאכילה.

77) ואפילו נטע את האילן רק עבור מצוות ארבעת המינים ולא לצורך אכילה, ואין דעתו לאכול כלל מהפירות, פסק השו"ע (ו"ד סי' רצד סכ"ז) שנהוג בו דין ערלה.

ולגבי מנין שנות ערלה בעצי האתרוג, הורה הגרש"ז אויערבך (כשרות ארבעת המינים עמ' עב) שכיון שגזעם של עצי האתרוגים אינו כשאר

הרמב"ן הביאו הר"ן (סוכה יז, א ד"ה של דמאי) שטבל נחשב ל'כס' מפני שיש בזה מיגו שיכול להפריש עליו ממקום אחר ולהתירו באכילה, לכן בדיעבד יכול ליטול אתרוג של טבל בארץ ישראל, אך כיון שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים, יטלנו בלי ברכה. וראה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' מה) שכתב דרך שאפשר לתקן את האתרוג אף ביום טוב.

ובטעם הדבר שאתרוג שאינו ראוי לאכילה פסול כל שבעה, כתב רש"י (סוכה לה, א ד"ה לפי) שכיון שכתוב 'לכס', פירושו שיהיה ראוי לכס לכל דרכי הנאתו. ואף שיצאים באתרוג השאלו בשאר ימים, ומשמע שבשאר ימים אין צריך שיהא 'לכס', ביאר המג"א (ס"ק כ) שמה שכאן אינו נחשב ל'כס' הוא מחמת חסירון בגופו של האתרוג, ואינו דומה